

Раздел I

ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА

СУПЯРЭЧНАСЦІ ПРАВАВОГА РЭГУЛЯВАННЯ ПАРАДКУ АРГАНІЗАЦЫІ І ПРАВЯДЗЕННЯ ЭКСПЕРЫМЕНТА ПРЫВАТНАЙ НАТАРЫЯЛЬНАЙ ПРАКТЫКІ Ў РЭСПУБЛІЦЫ БЕЛАРУСЬ

У. М. Ангельскі, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь у арт. 2 замацавала, што «чалавек, яго правы, свабоды і гарантыі іх рэалізацыі з'яўляюцца вышэйшай каштоўнасцю і мэтай грамадства і дзяржавы». У прававой сістэме беларускай дзяржавы асаблівае месца ў абароне правоў і законных ітарэсаў грамадзян і юрыдычных асоб, дзяржаўных ітарэсаў належыць натарыяту. Эфектыўнасць выканання натарыятам пастаўленых перад ім задач залежыць ад якасці яго прававога рэгулявання.

Дзяржаўныя органы Рэспублікі Беларусь у 1992–1994 гг. прыюлі акты заканадаўства, якія замацавалі правядзенне ў краіне эксперымента прыватнай натарыяльнай практыкі. Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь 25 студзеня 1994 г. зацвердзіла Палажэнне аб парадку выдачы ліцэнзіі на права заняцця прыватнай натарыяльнай дзейнасцю і правядзення эксперымента гэтага віда дзейнасці ў Рэспубліцы Беларусь. Прававыя акты вызначылі правы і абавязкі прыватнага натарыуса, парадак і памер аплаты яго працы, страхаванне, падаткаабкладанне, кантроль за яго прафесійнай дзейнасцю. Згодна падпункту 9.1 вышэй-адзначанага прававога акта за выкананне натарыяльных дзеянняў, састаўленне праектаў дакументаў прыватны натарыус узымаў з грамадзян і юрыдычных асоб натарыяльны збор, які адпавядаў памерам дзяржаўнай пошліны і тарыфам за аказанне дадатковых платных прававых паслуг, прадугледжаных за здзяйсненне аналагічных дзеянняў у дзяржаўнай натарыяльнай канторы. У адпаведнасці з абз. 1 і 2 падп. 10.2 і падп. 10.3 таго ж акта заканадаўства прыватны натарыус, які працаваў індывідуальна, павінен выплачваць падатак з сум перавышэння даходаў, атрыманых ад натарыяльнай дзейнасці, над расходамі па стаўках, прадугледжаных Законам Рэспублікі Беларусь «Аб падаходным падатку з грамадзян». Даход прыватнага натарыуса пасля выплаты падаткаў і іншых абавязковых плацяжоў заставаўся ў яго распараджэнні. Такі парадак дзейнічаў да ўступлення ў сілу Дэкрэта Прэзідэнта Рэспублікі

Беларусь № 12 ад 3 мая 1997 г. «Аб некаторых мерах па ўдасканаленню адвакатскай і натарыяльнай дзейнасці ў Рэспубліцы Беларусь». Дадзеным прававым актам Савету Міністраў Рэспублікі Беларусь было даручана вызначыць парадак устанаўлення дыферэнцаваных памераў адлічэнняў ад дзяржаўнай пошлішы, але не больш за 23 %. Умовы, у якіх прыватныя натарыусы здзяйснялі натарыяльную дзейнасць да прыняцця вышэйназванага дэкрэта, прывялі да таго, што, па-першае, прыватныя натарыусы ў перыяд з 1993 па 1997 г. атрымлівалі даходы, якія былі несаразмерны з зароботнай платай дзяржаўнага натарыуса, па-другое, гэта дазволіла прыватным натарыусам арэндаваць добра ўладкаваныя памяшканні, аплачваць працу памошнікаў, закупляць сучасныя тэхнічныя сродкі.

Тым не менш гэта вызвала занепакоенасць ў адпаведных дзяржаўных органах, якія выступілі з ішчыятавай пераразмеркаваць атрыманую прыватнымі натарыусамі дзяржаўную пошліну з пачатку правядзення эксперымента, лічачы яе беспадстаўна набытай. У такой сітуацыі спатрэбілася ўмяшальніцтва Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, які выдаў 27 мая 1998 г. Указ № 289 «Аб некаторых пытаннях вяртання ў даход дзяржавы беспадстаўна набытай дзяржаўнай пошлішы». Дадзены прававы акт вызваляў прыватных натарыусаў ад вяртання ў бюджэт Рэспублікі Беларусь беспадстаўна набытай дзяржаўнай пошлішы, фактычна спагнанай імі за здзяйсненне натарыяльных дзеянняў, у пэўных памерах у залежнасці ад перыяду дзейнасці. Пры вяртанні ў бюджэт беспадстаўна набытай дзяржаўнай пошлішы пералік падаткаў за адпаведны перыяд не робіцца, асобы, якія займаліся прыватнай натарыяльнай дзейнасцю, вызваляюцца ад прадугледжанай падатковым заканадаўствам адказнасці за непералічэнне ў бюджэт Рэспублікі Беларусь дзяржаўнай пошлішы, дзяржаўная пошліна, якая падлягае вяртання, індэксіруецца, нормы аб іскавой даўнасці не прымяняюцца. Адносна адзначанага ўказа у тым, што гэты прававы акт Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь утрымліваў выключэнні з агульных правілаў і рэгуляваў грамадскія адносіны ў натарыяльнай сферы, якія мелі месца ў мінулым. Тым не менш пастаўленая перад адпаведнымі дзяржаўнымі органамі задача – вярнуць беспадстаўна набытую прыватнымі натарыусамі дзяржаўную пошліну – была выканана.

Дзяржаўным органам пры выданні нарматыўных прававых актаў неабходна ўлічваць усе магчымыя наступствы. Недальнабачны падыход можа прывесці да таго, што адпаведныя органы вымушаны будучы ісці на беспрэцэдэнтныя крокі, як гэта ў свой час атрымалася з прававым рэгуляваннем інстытута прыватнага натарыята, што ў выніку можа прывесці да падрыву аўтарытэта органаў дзяржаўнай улады, што недапушчальна ў прававой дзяржаве.